

Наталія Валеріївна КУЗЬМИНЧУК

доктор економічних наук, професор, професор кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ORCID ID: 0000-0002-9844-3429

E-mail: nkuzminchuk@ukr.net

Тетяна Миколаївна КУЦЕНКО

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ORCID ID: 0000-0001-7800-2987

E-mail: chkutsenko@gmail.com

**ДИСПРОПОРЦІЇ РЕГІОНУ ТА ЇХ РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО МАРКЕТИНГУ**

Кузьминчук, Н. В. Диспропорції регіону та їх роль у забезпеченні розвитку регіонального маркетингу [Текст] / Наталія Валеріївна Кузьминчук, Тетяна Миколаївна Куценко // Український журнал прикладної економіки. – 2019. – Том 4. – № 4. – С. 161–168. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Метою статті є дослідження особливостей диспропорцій регіонального розвитку в умовах посилення асиметричних процесів в контексті реалізації завдань регіонального маркетингу, спрямованих на підвищення привабливості територій. Обґрунтовано, що з метою регулювання асиметричних процесів в регіонах слід розглядати регіон як квазідержаву і, відповідно до цього, формувати механізми регулювання регіонального розвитку на основі комплексного поєднання стратегічного планування, фінансового й інвестиційного регулювання, маркетингового просування, запропонованих у стратегії регіонального розвитку ідей і підходів до їх реалізації. Наголошено, що механізм регулювання регіонального розвитку, сформований на цій основі, забезпечує досягнення цілей регіональної політики в контексті регіонального маркетингу. Встановлено, що в основі диспропорційності розвитку регіонів лежить нерівномірність природно-ресурсного, людського й виробничого потенціалу, а також недоліки просторового розвитку та розміщення продуктивних сил. Наростання диспропорційності створює ризики й загрози не лише економічній єдності держави, а й спричиняє погіршення ситуації в соціально-економічній сфері в регіонах країни.

Запропоновано комплекс заходів для недопущення переростання нерівномірності у реальну загрозу порушення консолідованого господарського простору, який дозволить акцентувати увагу на перспективних напрямках розвитку регіону на основі застосування маркетингових методів і інструментів просування територій. Оскільки маркетинг (маркетингові інструменти) є важливою складовою регіонального управління, поряд із соціально-економічним і фінансовим управлінням, його можливо використовувати як елемент ефективного планування економічного розвитку регіону з метою його покращення, зокрема у контексті регулярної підтримки підприємницької діяльності задля досягнення позитивного іміджу. Перспективними напрямами подальших досліджень є розробка механізму усунення диспропорційності регіонального розвитку на принципах регіонального маркетингу.

Ключові слова: диспропорційність, регіональний розвиток, нерівномірність, регіональний маркетинг.

Nataliia KUZMYNCHUK

Doctor of Science in Economic, Professor, Professor of Department of Marketing, Management and Entrepreneurship, V.N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv

Tetiana KUTSENKO

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of Department of Marketing, Management and Entrepreneurship, V.N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv

THE REGION IMBALANCES AND THEIR ROLE IN PROMOTING THE REGIONAL MARKETING DEVELOPMENT

Abstract

The purpose of the article is to investigate the features of regional development disparities in terms of increasing asymmetric processes in the context of the implementation of regional marketing tasks aimed at increasing the attractiveness of territories. It is substantiated that in order to regulate asymmetric processes in the regions, one should consider the region as a quasi-state and, accordingly, to create mechanisms for regulating regional development on the complex combination basis of strategic planning, financial and investment regulation, marketing advancement proposed in the strategy of regional development of ideas and approaches to their implementation. It is emphasized that the mechanism of regional development regulation, formed on this basis, ensures the achievement of the regional policy goals in the context of regional marketing. It is established that the disproportionality of the regions' development is based on the unevenness of natural resources, human and production potential, as well as the lack of spatial development and placement of productive forces. Increasing disproportionality creates risks and threats not only to the economic unity of the state, but also causes a deterioration of the situation in the socio-economic sphere in the regions of the country.

A set of measures is proposed to prevent the unevenness development into a real threat of disruption of the consolidated economic space, which will allow to focus attention on perspective directions of the region development on the basis of using marketing methods and tools for promotion of territories. Since marketing (marketing tools) is an important component of regional governance, along with socio-economic and financial management, it can be used as an element of effective planning for the economic development of a region in order to improve it, in particular in the context of regular support for entrepreneurial activity in order to achieve a positive image. Prospects for further research are to develop a mechanism for eliminating the disproportionality of regional development based on the principles of regional marketing.

Keywords: disproportionality, regional development, unevenness, regional marketing.

JEL classification: H77; L26; E22

Вступ

Необхідність державного регулювання регіональної економіки впливає з важливості управління недоліками регіонального розвитку. До таких недоліків можна віднести нерівномірність соціально-економічного розвитку територій і депресивність окремих з них. Негативність цих явищ не є стовідсотковою, однак вони не дозволяють у повній мірі реалізувати внутрішній потенціал регіонів, а тому до них слід застосовувати ліквідаційний або регулюючий механізм. З огляду на системність, багатоаспектність регіональної нерівномірності і депресивності, а також недостатньо успішну практику ліквідування таких проблем, виникає потреба в управлінні даними процесами, що і

обумовлює необхідність всебічного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів з метою надання йому спрямованості, і досягнення внаслідок цього значного позитивного ефекту в контексті регіонального маркетингу.

Аналіз вітчизняної й зарубіжної літератури показав відсутність єдиного підходу до формування та реалізації регіональної політики, спрямованої на усунення регіональних диспропорцій і забезпечення розвитку регіонального маркетингу. Проте окремі особливості процесу управління регіональним розвитком в напрямку подолання диспропорцій розглянули у своїх працях такі автори, як В.П. Самарина [1], В.Є. Реутов [3], М.І. Долішній [4], Томарева В.В. [5], Л.Л. Ковальська [6] та ін. У зв'язку з різноманітністю наукових підходів питання систематизації основних понять теорії регіонального розвитку залишається відкритим і потребує подальших розробок. У тому числі це стосується узагальнення і систематизації наукових поглядів щодо проблематики дослідження асиметричних процесів в регіонах, а також обґрунтування ролі диспропорцій регіону в забезпеченні розвитку регіонального маркетингу.

Мета статті

Метою статті є дослідження особливостей диспропорцій регіонального розвитку в умовах посилення асиметричних процесів в контексті реалізації завдань регіонального маркетингу, спрямованих на підвищення привабливості територій.

Виклад основного матеріалу дослідження

Особливості мезорівня господарювання зумовлюють і потребу в опрацюванні напрямку державного регулювання і основ, які будуть покладатися до його визначення. Якщо на рівні макроекономіки застосовують механізми державного регулювання, на рівні мікроекономіки – теорію саморегулювання, то виникає питання: який з цих двох напрямів можна застосувати до рівня мезоекономіки. Логічна структура визначення напрямку регулювання виглядає таким чином: 1) усвідомлення сутності регіону; 2) ознайомлення із практиками регулювання регіонального розвитку; 3) вибір напрямку регулювання і опрацювання механізмів.

Теорія регіоналістики виробила декілька підходів до визначення суті регіону. Ознайомившись із цими підходами, можемо визначитись, що з метою регулювання означених вище проблем доцільно розглядати регіон як квазідержаву й відповідно до цього формувати механізми регулювання регіонального розвитку на маркетинговій основі.

Серед механізмів регулювання регіонального розвитку на особливу увагу заслуговують механізми стратегічного планування, фінансового та інвестиційного регулювання, маркетингового просування, запропонованих у стратегії регіонального розвитку ідей і підходів до їх реалізації [2]. Методологічними основами регіонального розвитку на сучасному етапі виступають зміщення акцентів на індикативне середньострокове планування, фіскальну децентралізацію, пошук внутрішніх джерел інвестування регіонального розвитку. Такі механізми мають бути задіяні у комплексі, оскільки лише їх поєднання здатне дати синергетичний ефект для подальшого регіонального розвитку в контексті концепції маркетингу. Комплексне поєднання цих елементів і побудова на цій основі єдиного механізму регулювання регіонального розвитку й формує цілі регіональної політики.

Депресивний статус загрожує політичній та економічній єдності регіонів, що спричиняє диференціацію населення за умовами його проживання. Бути економічно стабільним для України означає, насамперед, активізацію створення високорозвинених економічних структур на регіональному рівні. Однією з особливостей регіонального розвитку в Україні є різний рівень соціального й економічного стану регіону. Територія України характеризується величезною диспропорційністю, що проявляється в надзвичайно високому економічно й екологічно необґрунтованому рівні

господарського освоєння територій і характеризується величезними площами та низькою щільністю будівель, різною санаторно-курортною інфраструктурою й історико-культурною спадщиною, існуванням великих територій, використання яких законодавчо обмежено і потребує особливого захисного режиму (території радіоактивного забруднення внаслідок аварії на ЧАЕС). Найбільш істотна нерівність регіонального розвитку проявляється в показниках валової регіональної продукції. Нерівність має об'єктивні причини, зокрема природні умови, ресурси і виробничий потенціал можуть значно відрізнятись на різних територіях. Тому до конкретних регіонів необхідно застосовувати диференційований підхід при розробці політики їх розвитку. У свою чергу, регіональна диференціація особливо гостро виявляє деякі соціально-економічні проблеми, що є характерними для всієї країни, і які роблять певні регіони депресивними. Депресивні регіони створюють напругу в державі. У зв'язку з цим необхідно досліджувати та застосовувати сучасні методи формування й реалізації регіональної політики в рамках існуючих підходів. Опрацьовуючи проблематику політики регіонального розвитку щодо виведення окремих регіонів з депресивного стану, слід враховувати необхідність оптимального поєднання національних і місцевих інтересів. Вищезазначене дозволяє акцентувати увагу на основних моментах, зокрема встановленні критеріїв визначення депресивної території і порядку усунення диспропорцій розвитку регіонів країни.

Депресивна територія – це територія, де законодавчо визначені критерії (показники економічного розвитку – валовий регіональний продукт (ВРП) на душу населення, інвестиції на душу населення, рівень безробіття) значно гірша від середніх по країні. Депресивний регіон – це економічно розвинений регіон, кризовий стан якого відображає структурну кризу економіки і нерівність виробництва у галузях [6].

Для загальної характеристики депресії як соціально-економічного явища можна використати інтегральні показники, такі як ВРП і ВРП на душу населення. При вимірюванні рівня депресивності регіонів слід враховувати не лише сучасний стан їх соціального й економічного розвитку, а й попередні умови переходу до ринкової економіки, які визначають можливості та темпи адаптації до сучасних умов ринку. Зрештою, ринкова трансформація призводить до занепаду регіонів зі стабільним розвитком і скорочення ВРП. Неефективна регіональна політика не дозволяє усунути величезні диспропорції регіонального розвитку, що в результаті може викликати економічний сепаратизм. Визначення цілей регіону й галузевих пріоритетів останнього має стати невід'ємною частиною подальшого регіонального розвитку. Основна мета ефективною регіональною політикою полягає у вирішенні проблеми регіонального самозахисту, що означає можливість самостійно виконувати повний набір функцій, які визначаються статусом регіону. Як основний елемент концепції регіональної політики можемо виділити необхідність обґрунтування можливих шляхів стабілізації параметрів соціально-економічного розвитку регіону в контексті регіонального маркетингу.

Проблема вибору пріоритетів територіального розвитку для економічно стабільних регіонів не є настільки складною як для економічно менш розвинених регіонів. Зарубіжна орієнтація розвинених регіонів очевидна через те, що в сучасних умовах вони мають величезний експортний потенціал, займають вигідне географічне положення, мають різноманітну структуру виробництва тощо. Усі ці фактори дають можливість цим регіонам досягти високого рівня економічного розвитку й накопичити значний фінансовий потенціал [7].

Одним із напрямків активізації розвитку економіки в депресивних регіонах є посилення ролі держави у підтримці цих регіонів достатніми інвестиційними ресурсами. Необхідно встановити особливий режим інвестування в депресивні регіони, який робить обов'язковим врахування пріоритетності розвитку окремих галузей (і навіть

підприємств), особливостей репродуктивних процесів, готовності до оновлення економічного потенціалу, підвищення ефективності можливих витрат у довгостроковому періоді. Найважливішими напрямками регулювання інвестиційної активності в депресивних регіонах є фінансування розвитку сільського господарства, реалізації високотехнологічних проектів, впровадження альтернативних джерел енергії, виробництва екологічно безпечних продуктів харчування, створення нових робочих місць та удосконалення ринкової й банківської інфраструктури. Реалізація подібних проектів має супроводжуватися інформаційними кампаніями в ЗМІ, брифінгами й зустрічами зі стейкхолдерами в рамках реалізації маркетингової стратегії просування регіону [8].

Необхідно розмежувати владні функції між центральними й місцевими гілками управління. Державні органи влади на регіональному рівні повинні виконувати такі функції: оцінка місцевих територіальних умов; визначення регіонів, які потребують державної підтримки; розробка й фінансування регіональних і міжрегіональних програм для певних територій; формування пріоритетних напрямів державної стратегії регіонального розвитку на принципах надання особливого статусу окремим територіям.

Державне управління регіональним розвитком повинно поширюватися на ті сфери діяльності, які належать до компетенції держави, а саме: міжрегіональні інфраструктурні проекти, екологічні проекти, соціальне забезпечення, захист населення, продуктивність суспільних благ. Одним із головних завдань регіональної політики є формування ефективного механізму відтворення робочого потенціалу, попередження соціальних конфліктів, зняття напруги в регіонах, що потерпають від надзвичайних ситуацій. Інні питання повинні вирішувати органи місцевої влади на основі врахування специфіки регіонів, визначення доцільності використання в кожному окремому випадку індивідуального набору економічних інструментів і методів. Світовий досвід свідчить, що регіональна політика, яка базується на податкових пільгах і державних дотаціях, недостатньо ефективна. Заклики збільшити державну підтримку менш розвинених регіонів мають бути трансформовані в заходи, спрямовані на створення умов для регіональної економіки для виявлення власного внутрішнього потенціалу, використання власних ресурсів і стимулювання власної виробничої діяльності. Депресивні території загрожують економічній і політичній єдності країни, а також спричиняють соціальну напругу. Крім того, депресія посилює об'єктивну диференціацію регіонів.

Розвиток України за період незалежності демонструє загострення соціально-економічних проблем окремих територій, серед яких особливе місце набуває нерівномірність економічного розвитку. Значними є показники нерівномірності за показником ВРП, капітальними інвестиціями на одну особу, середньомісячної заробітної плати, рівня безробіття. Із 27 регіонів України лише 5–6 є високорозвиненими, а 2–3 стабільно мають низькі показники розвитку.

В основі диспропорційності лежить суттєва нерівномірність природно-ресурсного, людського й виробничого потенціалу, а також недоліки просторового розвитку та розміщення продуктивних сил. Нерівномірність має як позитивні, так і негативні риси. Позитивним є те, що нерівномірність спричинює диференціацію соціально-економічної структури регіонів, забезпечує міцність і подальший розвиток складної економічної системи країни, сприяє вільному переливу ресурсів і капіталу. Різні ступені розвитку регіонів часто є тими важелями, які координують економіку регіонів і підтримають її як високоорганізовану систему, забезпечуючи вільний перелив капіталу й робочої сили. Негативними аспектами диспропорційності є поступове збезлюднення територій, зниження якості людського капіталу, нераціональне використання чи недовикористання існуючого природного потенціалу.

Нерівномірність в Україні зростала упродовж останніх років, тому можна говорити про наростання ризиків від цього процесу. Неврегульована і некерована диспропорційність соціально-економічного розвитку регіонів України спричиняє ескалацію наступних загроз економічній єдності країни:

- ❖ надмірний ступінь диференціації провокує дезінтеграційні тенденції регіонів, збільшення анклавності територій, зростання загроз економічного уособлення територій і формування замкнених господарських просторів;

- ❖ поступово формується два типи регіонів – слаборозвинені й розвинені, оскільки прослідковується чіткий зв'язок – «депресивність – диспропорційність», а, відповідно, і причинно-наслідковий зв'язок – «депресивний – слаборозвинений – дотаційний», а також – «сильнорозвинений регіон – регіон, незацікавлений у підтримці інших регіонів». Формується два полюси рівнів соціально-економічного розвитку – причому на обох із них регіони не зацікавлені у формуванні консолідованого простору.

Іншими ризиками від наростання диспропорційності є:

- ❖ зменшення кількості прибуткових підприємств і податкової бази регіонів, скорочення виробництва, зростання безробіття;

- ❖ недоотримання достатнього обсягу коштів для інвестування та будівельної діяльності у слаборозвинених регіонах;

- ❖ відтік трудового потенціалу із економічно слаборозвинених регіонів, зменшення кількості населення в окремих адміністративно-територіальних одиницях і їх поступове занепадання;

- ❖ невідповідність між рівнями доходів і видатків місцевих бюджетів на одну особу в регіонах, спричинене некоректністю трансфертної політики;

- ❖ втрата коопераційних зв'язків між регіонами і послаблення зацікавленості у сумісній виробничій і комерційній діяльності;

- ❖ зменшення інтенсивності господарських зв'язків всередині країни, усунення від вирішення внутрішніх спільних проблем держави;

- ❖ орієнтація на зовнішні ринки збуту при формуванні виробничої і маркетингової стратегії діяльності підприємства, збільшення негативного сальдо зовнішньої торгівлі товарами;

- ❖ наростання соціального напруження.

Нерівномірність прямо свідчить про недоліки регіональної політики, використання застарілих важелів державного регулювання регіональної економіки, неспроможність задіяти всі необхідні потенціали економічного зростання, відсутність стимулів у місцевих органів до нарощення власного виробничого потенціалу. Невід'ємною частиною ефективної регіональної політики в умовах диспропорційності регіонального розвитку є застосування маркетингових методів і інструментів, що дозволяють підвищити привабливість території в боротьбі за інвестиційні ресурси, залучення міжнародного капіталу й висококваліфікованої робочої сили [9].

Для недопущення переростання нерівномірності в реальну загрозу порушення консолідованого господарського простору доцільно здійснити комплекс таких заходів:

- ❖ диференціювати методи прямого й непрямого впливу на показники розвитку економіки: прямі важелі доцільно застосовувати тільки до обмеженого кола показників, серед яких – обсяги залучення інвестицій, фінансові результати діяльності підприємств, бюджетно-податкові показники, а також показники соціальної сфери (кількість працевлаштованих громадян) – їх вирівнювання здатне спричинити покращення показників реального сектора, сфери послуг, фінансового сектора й соціальної сфери; непрямі важелі доцільно застосовувати до активізації промислового й сільськогосподарського виробництва, будівництва, експорту-імпорту товарів і послуг, рівня споживчих цін, рівня безробіття, реального наявного доходу;

❖ диференціювати методи стимулювання й підтримки стосовно регіонів: цілеспрямоване державне сприяння повинне надаватися лише до регіонів, які не в змозі самостійно вирішити проблеми структурної трансформації; поступово зміщувати акценти прямого бюджетного фінансування до застосування опосередкованих інструментів стимулювання регіонального розвитку;

❖ виміряти нерівномірність і оцінити ймовірність переростання її у загрозу порушення відтворювальних пропорцій;

❖ розробити алгоритм ефективного використання нерівномірності на користь розвитку країни й подолання (у крайньому випадку, згладжування) тієї нерівномірності, яку не можна ефективно використати;

❖ створювати умови для узгодження різноспрямованих інтересів регіонів і держави як основи для консолідації простору за рахунок поглиблення виробничої кооперації підприємств різних регіонів, інтенсифікації міжрегіонального обміну товарами й фінансовими ресурсами, акумуляції коштів для розбудови транспортних коридорів, спільного інвестування виробничих об'єктів і установ сфери послуг, поширення сучасних форм міжтериторіальної економічної інтеграції та кооперації для спільного освоєння ресурсів і вирішення проблем розвитку територій. Таке співробітництво зменшить дестимулюючі мотиви у високорозвинених регіонах стосовно необхідності утримання ними інших регіонів, а з іншого боку, надасть слаборозвиненим регіонам стимулів до активізації діяльності.

Оскільки маркетинг (маркетингові інструменти) є важливою складовою регіонального управління, поряд із соціально-економічним і фінансовим управлінням, його можливо використовувати як елемент ефективного планування економічного розвитку регіону з метою його покращення, зокрема у контексті регулярної підтримки підприємницької діяльності задля досягнення позитивного іміджу.

Висновки та перспективи подальших розвідок

В статті обґрунтовано, що з метою регулювання асиметричних процесів в регіонах слід розглядати регіон як квазідержаву і, відповідно до цього, формувати механізми регулювання регіонального розвитку на основі комплексного поєднання стратегічного планування, фінансового й інвестиційного регулювання, маркетингового просування, запропонованих у стратегії регіонального розвитку ідей і підходів до їх реалізації. Наголошено, що механізм регулювання регіонального розвитку, сформований на цій основі, забезпечує досягнення цілей регіональної політики в контексті регіонального маркетингу.

Встановлено, що основним елементом концепції регіональної політики є необхідність обґрунтування можливих шляхів стабілізації параметрів соціально-економічного розвитку регіону на принципах застосування маркетингових технологій. Визначено, що в основі диспропорційності розвитку регіонів лежить нерівномірність природно-ресурсного, людського й виробничого потенціалу, а також недоліки просторового розвитку та розміщення продуктивних сил. Наростання диспропорційності створює ризики й загрози не лише економічній єдності держави, а й спричиняє погіршення ситуації в соціально-економічній сфері в регіонах країни. Запропоновано комплекс заходів для недопущення переростання нерівномірності у реальну загрозу порушення консолідованого господарського простору, який дозволить акцентувати увагу на перспективних напрямках розвитку регіону на основі застосування маркетингових методів і інструментів просування територій. Перспективами подальших досліджень є розробка механізму усунення диспропорційності регіонального розвитку на принципах регіонального маркетингу.

Список літератури

1. Самарина В.П. Особенности оценки неравномерности социально-экономического развития регионов. URL: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=1820>
2. Концепція регіональної політики України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341/2001>
3. Реутов В.Є. Регіональний вимір трансформаційних зрушень економіки України. Сімферополь, 2010. 432 с.
4. Долішній М.І. Регіональна політика: методологія, методи, практика. Львів, 2001. 720 с.
5. Томарева В.В. Диспропорції соціально-економічного розвитку регіонів України та шляхи їх зниження. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_20/1/49.pdf
6. Ковальська Л.Л. Аналіз регіональних асиметрій у рівнях конкурентоспроможності URL: http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/En/RE/2008_5_2/index.html
7. Гаршина О.К., Шубна О. В. Просторова асиметрія розміщення продуктивних сил як результат регіональних особливостей економічної поведінки українських домогосподарств. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 9 (99). С. 162–173
8. Кузьминчук Н. В. Забезпечення фінансово-бюджетного регулювання розвитку регіонів: підходи, методи, напрямки реалізації: монографія. Львів, 2012. 624 с.
9. Варналій З. С. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети. Київ, 2007. 633 с.

References

1. Samaryna, V.P. Osobennosti otsenky neravnomernosti sotsyalno-ekonomycheskoho razvytyia rehyonov. [Features of assessment of uneven socio-economic development of regions]. Available at: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=1820>.
2. Kontseptsiiia rehionalnoi polityky Ukrainy. [The concept of regional policy of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341/2001>.
3. Reutov, V.Ie. (2010). *Rehionalnyi vymir transformatsiinykh zrushen ekonomiky Ukrainy*. [Regional measurement of transformational shifts in the Ukrainian economy]. Simferopol. Ukraine.
4. Dolishnii, M.I. (2001). *Rehionalna polityka: metodolohiia, metody, praktyka*. [Regional policy: methodology, methods, practice]. Lviv. Ukrainian.
5. Tomareva, V.V. Dysproportsii sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv Ukrainy ta shliakhy yikh znyzhennia. [Disproportions of socio-economic development of Ukrainian regions and ways to reduce them]. Available at: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_20/1/49.pdf.
6. Kovalska, L.L. Analiz rehionalnykh asymetrii u rivniakh konkurentospromozhnosti. [Analysis of regional asymmetries in competitiveness levels]. Available at: http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/En/RE/2008_5_2/index.html.
7. Harshyna, O.K., Shubna O. V. (2009). «Spatial asymmetry in the deployment of productive forces as a result of regional peculiarities of economic behavior of Ukrainian households». *Actual problems of economics*. 9 (99), pp. 162–173.
8. Kuzmynchuk, N. (2012). *Zabezpechennya finansovo-byudzhethnogo regulyuvannya rozvitku rehioniv: pidhodi, metody, napryamki realizaciyi*. [Providing financial and budgetary regulation of regional development: approaches, methods, directions of realization: monograph]. Lviv. Ukrainian.
9. Varnalii, Z. S. (2007). *Derzhavna rehionalna polityka Ukrainy: osoblyvosti ta stratehichni priorytety*. [State Regional Policy of Ukraine: Features and Strategic Priorities]. Kiev. Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2019 р.